

3. LES CONSTRUCCIONS DE PEDRA SECA

3.1 Què és la pedra seca?

S'anomena pedra seca al sistema de construcció que utilitza bàsicament la pedra sense cap material d'unió, tot i que en alguns casos es posa fang entre les pedres per deixar-les més ben assentades.

Les pedres es col·loquen sense treballar-les o bé simplement retocades amb algun cop de maceta.

3.2 Origen de la tècnica de la pedra seca

Aquest sistema constructiu té un origen molt antic, ja que l'utilitzaven els primers pastors i agricultors dels països mediterranis i de l'Orient Mitjà, regions de clima més aviat sec o fins i tot desèrtic, ja que en zones boscoses com el Nord i el centre d'Europa la majoria de construccions es feien amb fusta.

3.3 Distribució geogràfica

Les construccions de pedra seca més antigues són a l'Orient Mitjà, i la tècnica es va anar estenent per tota la conca mediterrània.

A l'estat espanyol les zones més riques en aquestes construccions són Catalunya, el nord del País Valencià i les Balears. Dins de Catalunya on més abunden és a les comarques del centre i el sud.

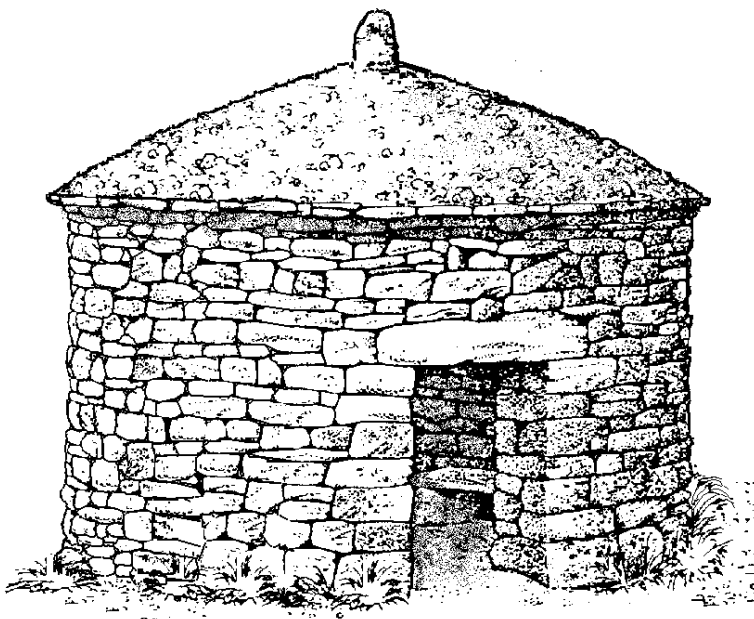
3.4 Les barraques

Són petites construccions de pedra seca que servien d'aixopluc. Al Bages i molts altres llocs solen estar edificades en vinyes o en terrenys que ho havien estat.

- **La planta.** La majoria de barraques són de planta circular, quadrada o rectangular.

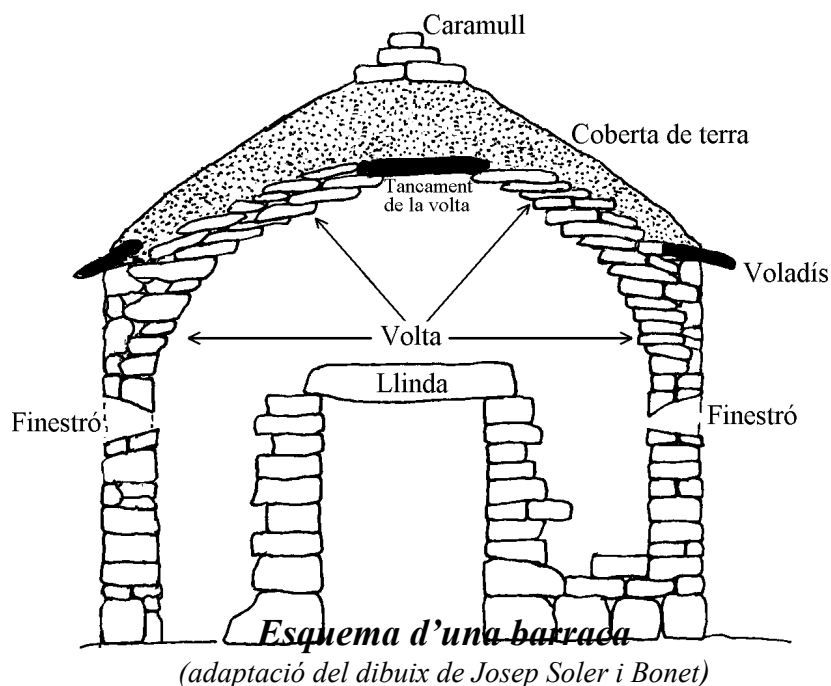
Comparant-les amb les d'altres comarques, les barraques del Bages són de petites dimensions.

- **Les parets.** Són molt gruixudes, i ho són més com més gran és la barraca. Les pedres es posen de manera que la cara més plana miri cap a fora, i es reserven les més grosses i ben escairades per posar-les a les cantonades i a la porta. Al Bages, la porta té com a llinda una pedra llarga. Pot haver-hi alguna finestreta.

- **La volta.** El sostre és una volta cònica feta per aproximació de les filades de pedra, que en aquesta part de la barraca solen ser planes. Quan es col·loquen les pedres de la volta es falquen bé i es posen lleugerament inclinades cap a fora per expulsar l'aigua. El tancament de la volta se sol tapar amb una llosa o s'hi deixa un forat que fa les funcions de xemeneia si es fa foc a dins. Aquesta obertura es tapa per fora amb una pedra (el caramull) que sobresurt al cim de la barraca.
- **La coberta.** La volta es cobreix amb pedruscall i terra, en la que hi creix l'herba i sovint s'hi planten lliris sords per evitar l'erosió. Al Bages, les parets exteriors estan coronades per un voladís fet amb lloses que sobresurten, així quan plou eviten que l'aigua que cau a la coberta regalimi per les parets, malmetent-les.

3.5 Tipus de barraques

Al Bages, la majoria de barraques són rodones o quadrades, i de petites dimensions, si les comparem amb les de més al sud de Catalunya, o les de les illes.

Algunes barraques estan adossades a un marge, estalviant d'aquesta manera una de les parets.

Hi ha barraques dobles, amb una estança per a les persones i una altra per a l'animal de treball, que normalment era una mula.

3.6 Complements

Les barraques són d'una gran austeritat. Algunes tenen un pedrís o banc de pedra seca a fora. A dins, sovint calia seure a terra i només hi podia haver algun petit prestatge i alguns barrots clavats a la paret els quals servien per a penjar-hi el sarró, la bóta o la roba d'abric.

3.7 Antiguitat de les barraques

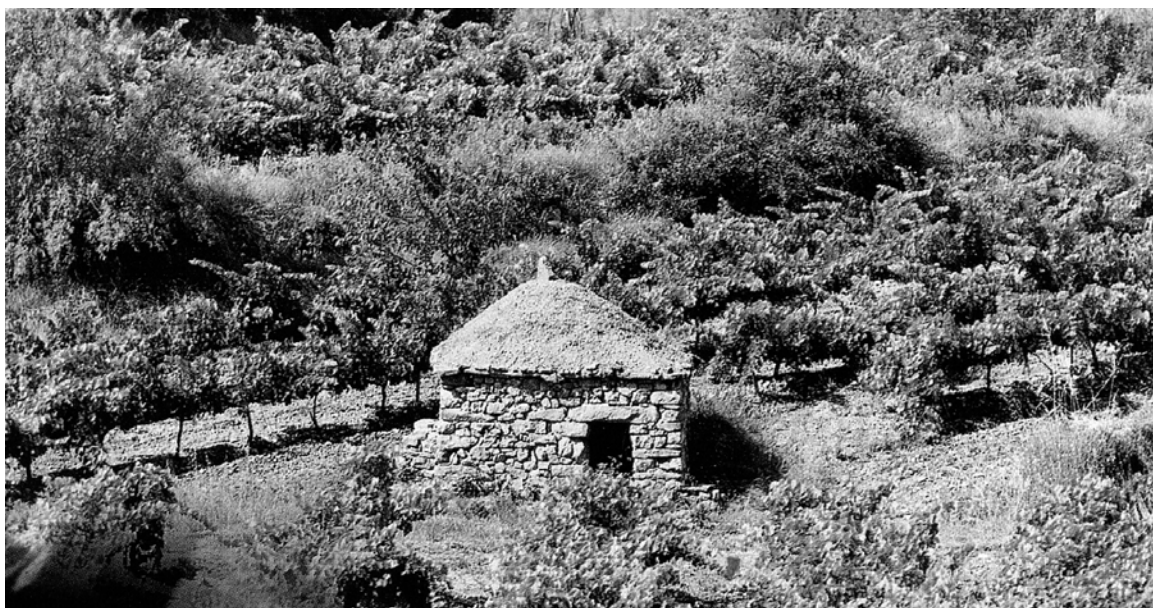
Tot i que se'n deuen haver fet des de temps molt antics, la majoria de les barraques que es conserven al Bages van ser fetes en el moment de la màxima expansió de la vinya a mitjans del segle XIX. La més moderna, de la qual es té constància, és del 1949.

3.8 Els barracaires

Els constructors de les barraques podien ser els mateixos pagesos, però sovint es contractaven els serveis d'un barracaire amb experiència. Al Bages, una part d'aquests constructors eren homes de la Cerdanya que a l'hivern no podien treballar a la seva terra i venien a buscar feina a comarques de clima més benigne.

3.9 Utilitat de les barraques

La seva principal funció era servir d'aixopluc durant els dies de feina a la vinya, tant per protegir-se de la pluja com per escalfar-se vora el foc a l'hivern o per estar una estona fresc a l'estiu. També servien per guardar eines o altres objectes relacionats amb la feina.

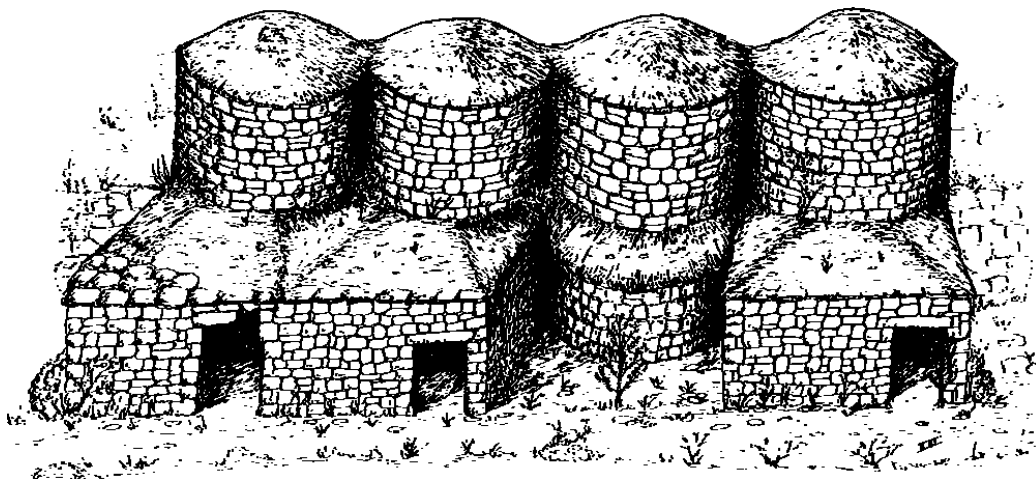
3.10 Altres construccions de pedra seca

- **Parets.** La majoria de parets seques del Bages es van fer per obtenir replans cultivables en terrenys pendents (feixes). Les feixes estan relacionades amb la vinya, ja que a l'època d'alt preu del vi, just abans de l'arribada de la fil·loxera, es van aprofitar tots els terrenys possibles per plantar-hi ceps. Quan es van abandonar moltes d'aquestes vinyes, el bosc va anar recuperant el terreny que abans havia cobert. També es feien parets a vora dels camps que servien de tanca per evitar el pas de persones o animals.

Saltador

- **Saltadors.** En algunes parets es deixaven pedres sortides de manera que servissin de graons d'una escala rudimentària (saltador) que permetia passar d'una feixa a una altra.
- **Tines cobertes.** En indrets apartats dels nuclis habitats es van construir tines que permetien elaborar el vi a la mateixa vinya, reduint el pes i el volum que calia transportar. Les tines eren com les de les cases, de pedra amb morter i l'interior recobert de ceràmica. Cap amunt es prolongava la tina amb un mur de pedra seca on es practicava una obertura. El sostre i la coberta són iguals que els de les barraques.

Grup de tines a la vall del Flequer (El Pont de Vilomara)

- **Pous de glaç.** No tenen cap relació amb la vinya, però la majoria també es van fer amb pedra seca. Són estructures ben construïdes, de grans dimensions.
- **Ponts, recs, carrers, camins, cases ...** La pedra seca es va utilitzar en moltes més construccions que les descrites, però que queden fora de l'àmbit que ens ocupa.